

וקראת לשלום

מים ראשונים: גדול הוא השלום וראוי לדרוש בו עוד ועוד. וכבר הקדשנו לו מספר דפים: [שלמים הם שלום](#) בפרשת צו, [שלום שלום לרחוק ולקרוב](#) ביום הכיפורים, [שלום בין איש ואשתו](#) בפרשת נשא, [ברית חיים ושלום](#) בפרשת פנחס, [שאלו שלום ירושלים](#) ביום ירושלים ועוד. והנה הגיע עת השלום גם בשעת מלחמה.

פִּיתְקָרְב אֶלְעִיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: (דברים כ י).

מסכת דרך ארץ פרק שלום הלכה יד

ר' יוסי הגלילי אומר גדול הוא השלום, שבשעת מלחמה אין פותח אלא בשלום, שנאמר: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום".²

ספרי במדבר פייסקא מב

גדול השלום ושנואה מחלוקת. גדול השלום שאפילו בשעת מלחמה צריכים שלום,³ שנאמר: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום" (דברים כ י). "ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום ואמת" (שם ב כו). "וישלח יפתח מלאכים אל מלך בני עמון לאמור מה לי ולך כי באת אלי להלחם בארצו". ויאמר מלך בני עמון אל מלאכי יפתח וגו' מהו אומר? ועתה השיבה אתהן בשלום.⁴

בראשית רבה צד ט

"ותקרא אשה חכמה מן העיר שמעו שמעו אמרו נא אל יואב קרב עד הנה ואדברה אליך: ויקרב אליה ותאמר האישה: האתה יואב?" (שמואל ב כ טז-יז) – אמרה: שמך יואב, לומר שאתה אב לישראל, ואין אתה אלא קוצר! ואין אתה לפי שמך! ואין אתה ודוד בני תורה! "וכן התמו" (שם) - עד כאן תמו דברי תורה? לא כתוב: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום"!⁵

ספרי דברים פייסקא רנא

"לא תדרוש שלום וטובתם", מכלל שנאמר: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום" - יכול אף כאן כן? תלמוד לומר: "לא תדרוש שלום וטובתם".⁶

¹ מדרש תנחומא בפרשתנו עומד על ההבחנה הלשונית בין "לשלום" ובין "בשלום" ואלה דבריו: "וקראת אליה לשלום – בשלום" אין כתיב כאן... שאבנר ואבשלום שכתוב בהם בשלום לא חזרו, ומשה שאמר ליה יתרו לך לשלום הלך וחזר". המקור הוא בגמרא ברכות סד ע"א: "אמר רבי אבין הלוי: הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום, אלא לך לשלום". על דרשה זו יש מקום לערער ולהוכיח מהרבה מקומות שגם הביטוי "בשלום" הוא לשון חיובית (בראשית כח כא, ראש השנה פרק ב משנה ט, תנחומא פרשת ראה סימן ג ורבים אחרים). ואנחנו דינו שנכנס לדרשה זו בשלום ונצא ממנה לשלום (חגיגה יד ע"ב). אגב דקדוקי לשון בפסוק, שים לב ל"עליה" ו"אליה" שבפסוק: "להלחם עליה", "אליה לשלום". נלחמים על, קוראים לשלום אל (משלימים עם).

² ראה מדרש תנאים לדברים על הפסוק שלנו שמעמיד את "כי תקרב ... לשלום" מול "כי תצא למלחמה" שבראשית הפרק, ואלה דבריו: "כי תקרב אל עיר למה נאמר לפי שהוא אומר כי תצא למלחמה על איבך שומע אני יתחילו וילחם בה? תלמוד לומר: כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום - מגיד שהוא פותח בה בשלום". התורה מכירה במציאות המלחמה ומתמודדת איתה ארוכות בפרשתנו (ובמקומות אחרים בתורה ובנ"ך), אבל לפתוח צריך בשלום. תמיד? בכל מצב? בכל מחיר? ואם המלחמה היא עצמה תגובה או נקמה? גם אז?

³ שלמה המלך אמר: "עת מלחמה ועת שלום" ואילו כאן "בשעת מלחמה צריכים שלום". ראה דברים רבה ה יב: "רבותינו אומרים: תדע לך כמה גדול כוחו של שלום, אפילו המלחמה, שאין אדם יורד לתוכה אלא בחרבות וברמחים, אמר הקב"ה: כשתהיו הולכים לעשות מלחמה לא תהיו פותחין תחלה אלא בשלום. מנין? ממה שקרינו בענין: כי תקרב אל עיר וגו". ושוב בספרי דברים פייסקא קצט: "גדול שלום שאפילו מתים צריכים שלום" (וגם החיים...). הכל בשבח השלום. ואנו שוב שואלים: תמיד? בכל מצב? האם ייתכן ערך שמתנגש עם השלום? ואז מי גובר?

⁴ הרי לנו תקדימים של אישים, החל במשה וכלה בפתח שקיימו את הפסוק "וקראת לשלום". על משה (ויהושע) נראה עוד בהמשך. ובאשר לפתח, האם באמת בא לעשות איתם שלום או שדרש מהם בתקיפות ונתן לו הזדמנות להיכנע ולמסור את הערים ללא מלחמה. שלום כן, ויתור לא. לפי המדרש זה שלום ואז יש לנו בעיה עם מדרש ספרי דברים שנראה בהמשך של "לא תדרוש שלום וטובתם" שנאמר על בני עמון מואב (ומדין). האם גם יפתח "מסרב פקודה" בדומה למשה שנראה בהמשך?

⁵ האישה החכמה מאבל בית מעכה הייתה צריכה להזכיר ליואב את דין התורה של קריאה לשלום לפני פתיחת מלחמה. דין שהתורה קבעה במלחמות ישראל עם צריהם, מאוזכר כאן כדי להימנע ממלחמת אחים! ראה המדרש במלואו שם.

⁶ יש מקרים מיוחדים שבהם אין לפתוח בשלום, כמו המקרה של המדיינים שהחטיאו בצורה כה חמורה את בני ישראל ערב כניסתם לארץ. ובאו הדברים באריכות במדרש במדבר רבה כא ה: "צרור את המדיינים אע"פ שכתבתי כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, לאלו לא תעשו כן - לא תדרוש שלום וטובתם. את מוצא במי שבא עמהם במדת רחמים לסוף בא לידי בזיון מלחמות וצרות, ואיזה? זה דוד: "ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש" (שמואל ב י) אמר לו הקב"ה: אתה תעבור על דברי? אני כתבתי "לא תדרוש שלום וטובתם" ואתה עושה עמם גמילות חסד? "אל תהי צדיק הרבה" (קהלת ז) שלא יהא אדם מוותר

רש"י דברים פרק כ פסוק י

במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין (פסוק טו) כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו'.⁷

רמב"ן דברים כ י

"והכוונה לרבותינו בכתוב הזה אינה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות.⁸ אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מצווה היא, שחייבים לקרוא לשלום אפילו לשבעת העממים, שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמורי, ולא היה עובר על עשה ולא תעשה שבפרשה ... וכן אמרו רבותינו במדרש אלה הדברים רבה והוא עוד בתנחומא ובגמרא ירושלמי (שביעית, פרק ו הלכה א): אמר רבי שמואל ברבי נחמני: יהושע בן נון קיים הפרשה הזו, מה עשה יהושע היה שולח פרוסדיטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה יעשה מלחמה ..."⁹

דברים רבה ה יג

"ותגזר אמר ויקם לך" (איוב כח כב) - אמר רבי יהושע מסכנין בשם רבי לוי: כל מה שגזר משה הסכים הקב"ה עמו. כיצד? לא אמר לו הקב"ה לשבור את הלוחות! הלך משה ושיברן מעצמו! ומניין שהסכים הקב"ה עמו? דכתיב "אשר שברת" - יישר כחך ששברת. הקב"ה אמר לו שילחם עם סיחון שנאמר: "והתגר בו מלחמה" (דברים ב כד) והוא לא עשה כן, אלא: "ואשלח מלאכים.. אל סיחון ... דברי שלום". אמר לו הקב"ה: כך אמרתי לך להלחם עמו, ואתה פתחת בשלום! חייך שאני מקיים גזרתך. כל מלחמה שיהיו הולכים לא יהיו פותחים אלא בשלום שנאמר: "כי תקרב אל עיר ... וקראת אליה לשלום".¹⁰ מי קיים הפרשה הזאת?¹¹ יהושע בן נון. אמר רבי שמואל בר נחמן: מה עשה יהושע? היה פורש דאטגמא¹² בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כותב בה: מי שמבקש להשלים - יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו - ילך לו ומי שמבקש לעשות מלחמה - יבוא ויעשה מלחמה ...¹³

רמב"ם, הלכות מלכים, פרק שישי הלכה א

אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום, אחד הרשות ואחד מלחמת מצווה שנאמר: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום ...".¹⁴

על התורה. וזה שולח לנחם בני עמון ולעשות עמו חסד! סוף בא לידי בזיון: "ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם ויכרת את מדויהם בחצי עד שתותיהם וישלחם" (שם) ... מי גרם לדוד כך? שבקש לעשות טובה עם מי שאמר הקב"ה לא תדרוש שלומם". סופו של עניין, מה המיוחד במדיינים שסוטה מהכלל של קריאה לשלום? ראה המדרש שם בשלמותו וכן המדרש בסיון ד הסמוך שייטכנו מספר סיבות: גזירת הכתוב, הכלל של "הבא להורגך השכם להורגך", או השחתה מוסרית רוחנית ("מנין שהמחטיא את האדם יותר מן ההורגו? שההורג הורג בעולם הזה ויש לו חלק לעוה"ב והמחטיא הורגו בעולם הזה ובעולם הבא", שם). ערך השלום אולי גובר על מלחמה אבל לא על הגנה עצמית ולא על השחתה רוחנית.

⁷ חזרנו אל פרשת השבוע. דברי רש"י מבוססים על ספרי בפרשתנו פסקא קצט. ויש לו הוכחה חזקה מהמשך הפסוקים שם נאמר בפירושו: "כן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך מאד אשר לא מערי הגוים האלה הנה: רק מערי העמים האלה אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה כל נשמה: כי החרם תחרימם וכו'". ולכן צריכים היו הגבעונים (יהושע ט) להתחזות כמי שבאו מדרך רחוקה. ⁸ שאם סרבו לשלום, אז יש הבדל בין הערים הרחוקות (מלחמת רשות) לערים הקרובות (שבעת העמים, מלחמת מצווה). בכך עונה הרמב"ן לטיעון המרכזי של רש"י המבוסס על פסוקים טו-יז.

⁹ שוב באנו למחלוקת רש"י ורמב"ן. ראה אבן עזרא על הפסוק שמהסס ביניהם. והשווה דברי רמב"ן אלה עם דבריו על הפסוק "והתגר בו מלחמה" (דברים ב כד). לכאורה יש כאן סתירה ברורה בדברי הרמב"ן! המאיר עינינו יבורך.

¹⁰ משה מסרב פקודה! מהיכן לקח משה סמך לעשות כך? מברית העולם, מתן תורה ויציאת מצרים. כדברי רש"י דברים ב כו: "ממדבר קדמות - אף על פי שלא ציווני המקום לקרא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם. כשבא הקב"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואף על פי כן פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום ... יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה לאמר שלח את עמי, במתוך ובמקבילה של מדרש זה בתנחומא בפרשתנו על הפסוק "כי תקרב אל עיר" הוא מוסיף מקרה שלישי שעשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עימו. הקב"ה אמר "פוקד עוון אבות על בנים" ואילו משה אמר "לא יומתו אבות על בנים". ראה דברינו [פוקד עוון אבות על בנים](#) בפרשת כי תשא. וגזירות שגזר משה בטלום נביאים (מכות כד ע"א) ודברי נביאים שינו חכמים וכן הלאה בשרשרת חכמת ישראל.

¹¹ "קיים" במובן של אישש וחיזוק שכן יהושע (בארץ ישראל המערבית) חזר על מה שעשה משה (בארץ ישראל המזרחית) ובכך הפך זאת להלכה קבועה וקיימת (מגילת אסתר פרק ט פסוקים כט - לב) לדורות.

¹² המילה המקורית היא, כנראה, פרוסטגמה שהיא ביונית צו או פקודה.

¹³ ראה מקבילה (מקור?) למדרש זה בויקרא רבה י סימן ו, שם משמע שהמסרים המוקדמים ששלח יהושע לכנענים נתנו להם שהות להתכונן ולהחביא את אוצרותיהם. לקריאה לשלום יש מחיר. ומה אם המחיר הוא בחיי אדם?

¹⁴ ובראש פרק חמישי מהלכות מלכים מגדיר הרמב"ם מהי מלחמת מצווה: "ואיזו היא מלחמת מצווה? מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבה עליהם". בכל אלה צריכים לקרוא לשלום.

שבת שלום
מחלקי המים

מים אחרונים: ראה תנחומא (בובר) פרשת חקת סימן נא: "בקש שלום ורדפהו - לא פיקדה התורה לרדוף אחר המצות, אלא כי יקרא קן צפור, כי תראה חמור שונאך, כי תבוא בכרם רעך וכו' - אם באו לידך אתה מצוה עליהן, ולא לרדוף אחריהם. והשלום בקש במקומך, ורדפהו במקום אחר, וכן עשו ישראל אע"פ שאמר להם הקב"ה החל רש והתגר בו מלחמה, רדפו אחר השלום".¹⁵ המדרש עצמו הולך בדרכי משה ויהושע ומשנה מפני השלום, שהרי בפרשתנו כתוב במפורש: "כי תקרב אל עיר להילחם עליה", בדומה ל: "כי יקרא קן ציפור" וכל שאר הדוגמאות לעיל. ועל מצוות שיש לרדוף אחריהן ומצוות שאין לרדוף אחריהן, כבר הרחבנו בדברינו [כי יקרא קן ציפור לפניך](#) בפרשת כי תצא.

¹⁵ ויש עוד מצווה שמצווה לרדוף אחריה: "[צדק צדק תרדוף](#)". ראה דברינו בנושא זה בפרשה זו.